

AWLV-Nieuwsbrief – februari 2009

Redactie: Joanneke Hees, Robert Hirschel en Martin van Rijn

nummer 24

Van de redactie

In deze aflevering van de A WL V-Nieuwsbrief hebben we niet veel graafnieuws te melden.

Echter, wel meer dan genoeg andere interessante zaken waarmee de werkgroep aan de weg timmert, zoals een nieuwe website, het historisch informatiepunt TOEN

Leidschendam-Voorburg, de tentoonstelling van het Pact van Duivenvoorde en, niet te vergeten, de langverwachte symposiumbundel over Forum Hadriani. Heuglijk feit is bovendien dat de langdurige lekkage in onze werkruimte eindelijk verholpen is, zodat ons plafond weer fatsoenlijk dicht is.

Natuurlijk willen wij u ook graag wijzen op de aanstaande ALV en de acceptgiro voor de contributie van 2009.

Op gemeentelijk niveau worden er ondertussen belangrijke beslissingen genomen over het archeologiebeleid en de toekomstige regio-archeoloog.

Verder aandacht voor het themajaar over de Limes en boekennieuws en als laatste, maar zeker niet als minste, een artikel van Robert Hirschel over een boeiend bord van boerderij West-Duivesteijn.

Joanneke Hees

Algemene Ledenvergadering

De Algemene Ledenvergadering zal dit jaar worden gehouden op woensdag 25 maart (aanvang 20.00 uur, werkruimte open vanaf 19.45 uur). Er volgt nog een uitnodiging, maar noteert u die datum alvast in uw agenda. De agenda van de vergadering en de betrokken jaarstukken, zoals het jaarverslag en het financieel verslag zullen in de werkruimte ter inzage worden gelegd en zijn tijdens de werkavonden in te zien. Zij kunnen op verzoek ook worden toegestuurd per e-mail of post.

Robert Hirschel

Contributie 2009

Bij deze Nieuwsbrief treft u als lid van de A WL V een acceptgirokaart aan voor de contributie over 2009. Als u de Nieuwsbrief digitaal ontvangt, wordt de acceptgirokaart u separaat toegezonden. De contributie is ongewijzigd gebleven en bedraagt € 12,-. In de ALV zal worden voorgesteld om de contributie met ingang van 2010 te verhogen.

Alexandra Oostdijk

Website

In dit digitale tijdperk kunnen ook archeologen niet achterblijven: de A WL V vindt het nu hoog tijd worden om een eigen website in het leven te roepen. We hebben reeds contact opgenomen met een webdesigner, maar we zijn nog op zoek naar eventuele mogelijkheden voor sponsoring. Heeft u ideeën over de inhoud van de website of wilt u bijdragen aan het bijhouden ervan? Wij horen graag van u! Het is in elk geval de bedoeling om, naast algemene informatie over de werkgroep, de Nieuwsbrieven erop te zetten, evenals uitgebreide informatie en afbeeldingen over archeologische vindplaatsen binnen de gemeente met als hoogtepunt natuurlijk Forum Hadriani.

Archeologienota

De afgelopen maanden is er binnen de gemeente Leidschendam-Voorburg hard gewerkt aan de totstandbrenging van een archeologienota. Aan de A WL V is de mogelijkheid geboden haar commentaar op de conceptnota in te brengen alvorens die formeel zou worden uitgebracht en voor inspraak vrijgegeven. In het verlengde van een en ander heeft het bestuur op 10 september 2008 een Open RAADhuisavond bijgewoond waar het gemeentelijke archeologiebeleid werd gepresenteerd.

Kern van het gemeentelijk archeologiebeleid is het aanstellen van een regionaal archeoloog voor de drie "Pact-gemeenten", Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg. Over dit archeologiebeleid en de rol die de werkgroep hierin kan spelen heeft op 30 oktober 2008 een gesprek plaatsgevonden

tussen Alexandra Oostdijk, Robert Hirschel en Wilco de Jonge als vertegenwoordigers van de AWLV en wethouder Houtzager die werd bijgestaan door de verantwoordelijke ambtenaar, Linda Driesen. Er is ook gesproken over hoe we ons als werkgroep beter kunnen profileren, bijvoorbeeld door het uitbrengen van een of meer publicaties per jaar en het geven van lezingen.

Robert Hirschel

Historisch informatiepunt “Toen Leidschendam-Voorburg”

De Bibliotheek van Leidschendam-Voorburg is met behulp van een externe adviseur en de diverse locale verenigingen en organisaties die zich met het erfgoed van Leidschendam-Voorburg bezighouden van plan in de locatie Voorburg van de bibliotheek een historisch informatiepunt in te richten. Daarnaast is men ook van plan een website het licht te laten zien. Met name de AWLV wordt als een van de verenigingen die zich met de plaatselijke historie bezighouden een belangrijke plaats in het geheel toebedacht. Het is de bedoeling dat er ieder jaar enkele thema's aan de orde worden gesteld die in een nog in te stellen redactiecommissie worden uitgewerkt. Het zou natuurlijk erg aardig zijn als een van onze leden namens de AWLV in die commissie zitting zou willen nemen.

Een andere gedachte die leeft is dat er een Wikipedia-achtige geschiedenis van Leidschendam-Voorburg wordt opgezet. Ook daarvoor wordt met name naar de “historische” verenigingen gekeken. U zult begrijpen dat het bestuur maar een beperkte armslag heeft en ook voor dit onderdeel op zoek is naar een of twee enthousiaste leden.

Het historische informatiepunt zal op zaterdag 4 april 2009 worden geopend met een informatiemarkt van 11.00 – 16.00 uur in de bibliotheek waar wij ons als vereniging mede kunnen presenteren in een eigen stand. Ook bestaat de mogelijkheid om tijdens een minilezing van zo'n 10 minuten iets over de vereniging en de archeologie te vertellen. Let in dat verband vooral ook op de informatie in de plaatselijke huis-aan-huisbladen. U begrijpt het al: ook voor de bemensing van de stand zijn wij op zoek naar enkele enthousiaste leden, die een of meer uurtjes aanwezig willen zijn. Los daarvan is eenieder natuurlijk van harte uitgenodigd om tijdens deze informatiemarkt zijn gezicht te laten zien. Wij

zijn als bestuur vooralsnog behoorlijk enthousiast over deze nieuwe mogelijkheden om ons als vereniging te presenteren.

Robert Hirschel

Provinciaal themajaar “Leve de Limes!”

2009 is door de Provincie Zuid-Holland uitgeroepen tot het themajaar “Leve de Limes!”. Gedurende dit jaar wordt met allerlei activiteiten aandacht gevraagd voor het grootste archeologische monument van Nederland. Via speciale wandel- en fietsroutes en allerlei tentoonstellingen en andere manifestaties wordt getracht de mensen een beeld te geven van wat de Limes als noordgrens van het Romeinse Rijk voor betekenis heeft gehad. In september 2008 hebben wij als bestuur van de AWLV uitgebreid kennis kunnen nemen van de plannen van de provincie en is ons ruimte geboden om het programma te helpen invullen. Want ook Forum Hadriani heeft een rol gespeeld in de Limeszone. Hoewel er verschillende ideeën zijn besproken, hebben wij door tijdgebrek er van afgezien om actief in het geheel te participeren. Het blijft echter mogelijk om speciale activiteiten gedurende dit jaar onder de vlag van het themajaar te laten plaatsvinden en aan het themajaar te koppelen. Te denken valt niet alleen aan activiteiten voor derden doch ook aan activiteiten voor de eigen leden, zoals het maken van een gezamenlijke fietstocht. Wie geïnteresseerd is in het themajaar raad ik aan om de site www.levedelimes.nl in de gaten te houden.

Robert Hirschel

Tentoonstelling Pact van Duivenvoorde

Zoals u eerder in deze Nieuwsbrief heeft kunnen lezen, zijn we met een tentoonstellingscommissie druk bezig met het voorbereiden van een tentoonstelling over de archeologie van Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar. Dit naar aanleiding van het Pact van Duivenvoorde, een samenwerkingsverband tussen de drie gemeenten op o.a. archeologisch gebied. De tentoonstelling met het motto ‘Archeologie krijgt een gezicht’ wil het publiek laten zien waarom archeologie en het ontwikkelen van archeologisch beleid zo belangrijk is. Begin juni zal de tentoonstelling in Stadsmuseum Leidschendam-Voorburg (Museum Swaensteyn) van start gaan. Daarna zal hij verhuizen naar Historisch Museum Voorschoten en Raadhuis de Paauw in Wassenaar.

Uit elk van de drie gemeenten zullen vondsten te zien zijn, ieder met de nadruk op een verschillende periode: het massagraf uit de Bronstijd uit Wassenaar, de nieuwste vondsten uit Forum Hadriani uit Leidschendam-Voorburg en laat-middeleeuwse / vroeg-moderne vondsten van de buitenplaatsen van Voorschoten.

Joanneke Hees

Symposiumbundel

Voor al diegenen die vorig jaar op zaterdag 19 april het symposium over Forum Hadriani hebben bijgewoond, is er goed nieuws te melden: de beloofde symposiumbundel is bijna klaar! Nog even geduld, doch dan zult u ervaren dat het het wachten waard is geweest. Mocht u niet bij het symposium aanwezig geweest zijn, maar wel graag een bundel ontvangen, dan kunt u deze bij het bestuur bestellen.

Robert Hirschel en Joanneke Hees

Werkruimte

Het heeft een tijdje geduurd, maar uiteindelijk is er dan toch enig groot onderhoud aan onze werkruimte gepleegd: het gapende gat in het plafond is gedicht, zodat de wateroverlast van de bovenbuurman tot het verleden zou moeten behoren. Ook tijdens lezingen zullen we nu geen last meer hebben van tocht uit het plafond en vallend gruis. Slechts enkele vochtplekken in de plafondplaten herinneren nog aan het debacle. Laten we hopen dat het droog blijft.

Before...

and after.

(foto's: Robert Hirschel en Joanneke Hees)

Verder is de toegangsdeur tot de bergruimte grondig vernieuwd, aangezien deze meerdere keren het slachtoffer was geworden van vandalen. Er is bovendien extra versterking aangebracht in de vorm van een latei boven de deur, die nu weer soepel open en dicht gaat. De latei zou verdere verzakkingen tegen moeten gaan.

Robert Hirschel en Joanneke Hees

Boekenkorting

Van uitgeverij Matrijs, die veel archeologische publicaties verzorgt en bijvoorbeeld het boek over Forum Hadriani heeft uitgegeven, ontvingen wij een overzicht van recente uitgaven (2007-2008) die met korting kunnen worden aangeschaft. In de werkruimte hangt een intekenlijst waarop leden tijdens de werkavonden hun bestelling kunnen invullen.

Boek Gajus Scheltema

Afgelopen jaar heeft op ons lid-op-afstand, Gajus Scheltema een boek gepubliceerd over *Megalithic Jordan: an introduction and field guide*, uitgegeven door The American Center for Oriental Research.

Gajus was tussen 2003 en 2007 in Amman werkzaam als Nederlands ambassadeur in Jordanië. Daar stortte hij zich vol enthousiasme op het bestuderen en bevorderen van de archeologie van Jordanië. Zo zorgde hij bijvoorbeeld voor Nederlandse steun bij het opknappen en herinrichten van een archeologisch museum in de buurt van Amman. Momenteel is hij Consul Generaal voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken in New York.

Gedurende zijn verblijf daar heeft hij de megalithische structuren in het Midden-Oosten bestudeerd. De megalieten werden al in de 19^e eeuw herkend door onderzoekers, maar hebben sindsdien weinig aandacht meer gekregen en worden soms bedreigd. Het boek van Gajus geeft voor het eerst een uitgebreid overzicht van vooral de twee voornaamste verschijningsvormen in en rond Jordanië, dolmens en menhirs.

Dolmen in de Adeihmeh regio (foto: Gajus Scheltema).

Na een uitvoerige inleiding volgt een overzicht van de belangrijkste sites in Jordanië, inclusief GPS-coördinaten, beschrijvingen van de sites en uitgebreide literatuurverwijzingen. Het Hunebedcentrum in Borger is momenteel bezig met de voorbereidingen van een tentoonstelling over 'Hunebedden in de Oriënt'. Het is echter nog niet bekend wanneer deze tentoonstelling geopend zal worden.

Joanneke Hees

Een nieuwe kijk op een oude vondst

Al sinds 1989 ligt er in de vitrine in de werkruimte een scherf met een intrigerende tekst erop geschilderd. Intrigerend vooral wat betreft de al dan niet volledigheid van de tekst. In onze eerste publicatie, namelijk die over het bouwhistorisch en archeologisch noodonderzoek van de 17de-eeuwse boerderij West-Duivesteijn, vinden wij over die scherf een korte beschrijving:

“Een aardige vondst is het fragment van een wit aardewerken bord met een spreuk in blauw. Van de tekst resteren de woorden ... meid ... kool op de tafel... Hoe de spreuk exact heeft geluid is onbekend. Het bord dateert waarschijnlijk uit het einde van de 18de, begin van de 19de eeuw.”¹

¹) J.K. Hagers, R. Hirschel en A. Oostdijk, 1989: *West-Duivesteijn. Bouwhistorisch en archeologisch*

De afmetingen van het bijna ronde fragment zijn: een doorsnede van 10,2 cm en een dikte van 0,6 cm. De kleur van de beschildering is zoals gezegd blauw (zie afbeelding 1). De schotel is geglazuurd met tinglazuur. De achterzijde is lichtgroen van kleur (zie afbeelding 2).

Afbeelding 1: Fragment schotel, gevonden bij boerderij West-Duivesteijn (voorzijde) (foto: Joanneke Hees).

Afbeelding 2: Fragment schotel, gevonden bij boerderij West-Duivesteijn (achterzijde) (foto: Joanneke Hees).

Hoe komt het nu dat wij nog eens naar deze intrigerende oude vondst zijn gaan kijken? Dat is geheel en al te danken aan een tweetal enthousiaste nieuwe leden, Hans en Inge, die overal vandaan literatuur halen om hen behulpzaam te zijn met de determinatie van de

noodonderzoek van een 17de eeuwse boerderij te Voorburg (Z-H). Reeks onderzoeksrapporten A.W.V. - nr. 1, 35.

vondsten waaraan zij werken. Zo hadden zij ook een keer een boekje uit de plaatselijke bibliotheek geleend over Fries aardewerk.² Al bladerend in die publicatie kwam ik een afbeelding tegen van een schotel met daarop de tekst “Meid brood op de tafel”.³ De afmetingen van de schotel werden helaas niet vermeld. Een andere tekst (met jaartal) die in Harlingen is gevonden, luidt “mied haal sout 1784”.⁴ Hoewel deze teksten enigszins afwijken van die op het in ons bezit zijnde fragment, was dit voldoende reden om te onderzoeken of wij mogelijk wat meer over onze vondst te weten konden komen. Grote kans dat wij daarvoor in Friesland een aanknopingspunt zouden kunnen vinden.

Het spoor voor schotels met spreuken daarop bleek te leiden naar Harlingen en Makkum. Uit die plaatsen zijn verschillende zogenaamde gleibakkerijen bekend. In 2005 zijn 88 verschillende teksten op Makkumer schotels bekend en 154 op schotels uit Harlingen, doch een tekst als de onze ben ik tot dusver nog niet tegengekomen.⁵

Het onderstaande is voornamelijk ontleend aan pagina 199 van de publicatie van Pluis. Hij noemt verschillende kenmerken om een onderscheid naar productieplaats te kunnen maken. Zo schijnen spreuken uit Harlingen in vergelijking met die uit Makkum in het algemeen kort en krachtig te zijn en vooral levenswijsheden uit te drukken. Onze tekst betreft zeker geen levenswijsheden, doch is wel kort en krachtig net als de eerder hiervoor genoemde teksten. Een andere manier om de productieplaatsen te onderscheiden betreft de kleur van de verf. De teksten van spreuken uit Harlingen zijn over het algemeen in paars uitgevoerd en worden vaak sierlijk onderstreept in dezelfde kleur, terwijl in Makkum de

²) P.J. Tichelaar en M. Stoter, (samenstelling en eindredactie P.J. Tichelaar et al.), 2005: *400 Jaar Fries aardewerk: steengoed!*, Franeker: Van Wijnen – 119 p: ill.krt.

[Catalogus bij zes tentoonstellingen over de geschiedenis van beschilderd aardewerk in Friesland].

³) P.J. Tichelaar, 89. Uit het hoofdstuk “De liefde en de hoest kan men niet verbergen” (dit hoofdstuk is van de hand van Marlies Stoter).

⁴) J. Pluis, 2005: *Fries aardewerk deel VI Harlingen – Producten 1720-1933*, Leiden, 199 en 200 (afbeelding); zie ook P.J. Tichelaar, 90: Meid haal zout.

⁵) P.J. Tichelaar, 88.

onderstreping altijd blauw is. De blauwe tekst op ons fragment wijst dus meer in de richting van Makkum. Van de onderstreping is te weinig zichtbaar om die eventueel te kunnen kwalificeren als sierlijk, hoewel het wel duidelijk is dat het zeker niet gaat om een eenvoudige onderstreping. Kortom aan een ondubbelzinnige toewijzing aan een van beide productieplaatsen durf ik mij (nog) niet te wagen, laat staan aan een toewijzing aan een individuele gleibakkerij.

Wat de datering betreft zaten wij er destijds niet zover naast. De spreukschotels genieten hun grootste populariteit in de 19de eeuw. De eerste helft van de 19de eeuw is dus nog steeds plausibel.

En wat de vraag betreft waar dit stuk mee begon: gelet op de eerder aangehaalde voorbeelden, ga ik er voortaan van uit dat wij de volledige tekst hebben gevonden.

Robert Hirschel

Wist u dat ...?

- alle tijdschriften die de AWN afdeling Den Haag e.o. binnenkrijgt, in onze bibliotheek te raadplegen zijn.
- dia's nu gescand kunnen worden met onze nieuwe scanner.
- dat we nog op zoek zijn naar iemand die onze grote hoeveelheid opgravingsdia's wil scannen en archiveren.
- wij u graag op de werkavonden zien verschijnen. Er is meer dan genoeg te doen!

Voorzitter AWLV: Kees van der Brugge
Oostvlietweg 12 B, 2266 BL Leidschendam
070-3272859

Secretariaat: mr Robert Hirschel
Rodelaan 155, 2272 SB Voorburg
070-3862998

Werkruimte: Van Naeltwijckstraat 9a,
2274 NV Voorburg
Werkavonden woensdag vanaf 20.00 uur.

E-mail adres van de redactie:
joanneke.hees@gmail.com